



Posudek oponentky diplomové práce

Autor závěrečné práce: Daniela Schreiberová

Název práce: ROZUMÍME SI? VLIV KULTURNÍ IDENTITY DÍTĚTE NA JEHO VIZUÁLNÍ VYJADŘOVÁNÍ

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Magdalena Novotná, Ph. D.

Oponent závěrečné práce: doc. PhDr. Marie Fulková, Ph. D.

Obor: Učitelství pro střední školy, N VV–ZUŠ

Akademický rok: 2020/2021

Obsah a cíl práce:

Diplomová práce Daniely Schreiberové patří k velmi solidním, invenčně zpracovaným studiím, řešícím aktuální problematiku výtvarné edukace žáků a studentů s odlišným mateřským jazykem. Těchto dětí bude přibývat a jejich začleňování do školní kultury (a české společnosti obecně) již je a bude předmětem odborných i praktických debat. Nedá se říci, že bychom byli jako společnost na tyto jevy a procesy připraveni. Jak ukazuje akční sonda, diskuse a závěr práce, v dalším plánu se autorka vlastně věnuje – mimo jiné - především problematice zadávání úloh a sledování vývoje práce a tvorby žákovského portfolia, což je rovněž vysoce aktuální tematika. Cílem práce je hledání a nalézání či interpretačně vytvořený popis optimálních variant pragmatiky komunikace (komunikačních kompetencí, řečeno slovníkem vizuální gramotnosti), která se pohybuje na pomezí minimálně 2 - 3 symbolických/znakových systémů, které kladou na aktéry vysoké nároky – často takové, že jim nejsou schopni dostát. Autorka takové situace vyhledává, popisuje, interpretuje a na základě výzkumných zjištění propojených s vlastním výtvarným a didaktickým experimentem navrhuje a ověřuje - z jejího pohledu - optimální řešení. V tomto ohledu bylo cíle práce dosaženo a navíc, jak se dalo předpokládat, práce v průběhu i v psané reflexi generuje nové a nové otázky. Řadu z nich považují za zásadní i pro aktualizaci obsahů studia učitelství VV v měnících se společenských, politických a ekonomických podmínkách.

Věcné zpracování (teoretické a metodologické zakotvení, náročnost tématu, inovativnost, přínos práce, formulace závěrů).

Teoretické pozadí této studie se opírá o antropologicko-kulturologické přístupy – autorka se explicitně hlásí k Geertzově větvi interpretativní teorie kultury, potažmo ke kultuře chápané jako systém symbolické komunikace, resp. jako systém znaků manifestujících se chováním, ovládaným významy. Tím vymezuje teoreticky poměrně náročné pole strukturované specifickou terminologií (a k té budou směřovat moje otázky na konci posudku). Tak je nám předestřeno i pojetí výtvarné výchovy jako sociálního, komunikativního prostoru, v němž vznikají významy v procesech sémiózy. V tomto ohledu byla výborně vybrána i výzkumná



skupina, včetně paní učitelky a 4 probandů. Výzkumná design důsledně dodržel metodiku zakotvené /podložené teorie a autorka výzkumu dospěla k přesvědčivému diagramu několika základních konceptů, od nichž se odvíjí jak diskuse, tak závěry a závěrečná doporučení. Oceňuji také jasně formulované výzkumné otázky (str. 23) a zevrubný popis kódování a extrakce kategorií.

Velice zajímavá je partie výukových situací (metaforické rámování bylo stanoveno na základě zaznamenané komunikace a zúčastněného pozorování - Dort nebo šakal, který spadl do modré barvy? Jak dopadl bazilišek, když byla Anna našťvaná, atd.) Autorka zde dává k náhledu značně složitou komunikační strukturu, v níž je zakódováno zadání. Není divu, že pozorované žákyně a žáci mají problémy s porozuměním. Nejenže zde šlo o jazyk a jeho metafory, vázané na kulturně usazené narativy, ale šlo také o další vrstvu komplexity komunikátů: o jazyk vizuální, neboli vizuální (a jiná) média, v nichž měly být vytvořeny významy, navíc v kulturním kontextu výtvarné tvorby západního kulturního okruhu (např. niterné stavy a vnitřní prožívání), jejíž konvence zjevně probandům nic neříkaly a porozumění bylo tedy o to více komplikované. Není divu, že je četli zakódované jinak, a to hlavně jako situace, v nichž bylo potřeba vyhovět paní učitelce (pokud možno) nebo z nich nějakým způsobem uniknout. Zadání paní učitelky by bylo možno zkoumat jako taková – bez ohledu na specifiku adresátů; těchto dokumentů by bylo možno využít i v nějaké další fázi výzkumu.

Také vlastní návrh výtvarného projektu, z něhož lze vycházet při návrhu autorského didaktického přístupu je kvalitní a rámování autorčina myšlení několika vybranými tendencemi výtvarného umění je v logice věci i v logice osobních preferencí (art brut, art jamming, Jean Boubuffet, Adriana Šimotová, Hana Babyrádová, aktivity spolku Barvolam, Mirek Kaufman, Otto Kouwen a Alma Lily Rayner a další umělci). Diplomantka tedy vidí řešení pro děti z jiných jazykových prostředí a jiných kulturních a sociálních habitů v zadáních, umožňujících inkluzi v řádu jejich výchozí kultury a v takových prostředích, která by umožnila tvořit se zájmem, s určitou spontaneitou a využít plně možnosti výtvarných jazyků a výtvarných prostředků jako plnohodnotných prostředků výpovědi.

Správnost citace a odkazů na literaturu, grafické, formální a jazykové zpracování: V tomto ohledu je práce standardní a splňuje požadavky kladené na diplomovou práci UK.

Na závěr mám několik otázek, které odpovídají vysoko nastavené úrovni odbornosti a které, jak doufám, diplomantku nezaskočí. 1. Jak byla dílčí výzkumná zjištění triangulována? 2. Vydefinujte rozdíl mezi socializací a enkulturací. 3. Vdefinujte specifiku znaku a symbolu (jakou sémiotickou školu preferujete?). 4. Jak byste rozuměla pojmu „pedagogizovaný subjekt“? Vztahuje se k tematice identity, kterou se rovněž zabýváte. 5. Váš názor na skryté kurikulum paní učitelky u dětí 1. stupně, které jste sledovala. Jak probíhalo hodnocení? Z otázek si vyberte podle libosti.

Práce mě zaujala; slibuje možnost případné publikace v časopisu Výtvarná výchova a případné další rozvedení. Ráda ji doporučuji k obhajobě.

V Praze, 14. 5. 2021

doc. PhDr. Marie Fulková, Ph.D.